

KRAJANÉ: HLEDÁNÍ NOVÝCH PERSPEKTIV

Jakoubek, Marek – Jirka, Luděk – Králová, Nela – Pavlásek, Michal – Tůma, Jiří (2015)

Iveta Petzová

Kniha *Krajané: hledání nových perspektiv* je sbírkou studií několika autorů, kteří se zabývají otázkami krajaných skupin. Jak již je z jejího názvu patrné, nabízí čtenářům novou perspektivu a představuje novou metodologii v sociálních vědách. Autoři vychází ze svých terénních výzkumů a v příspěvcích věnují pozornost opomíjeným dimenzím bádání – konkrétně ústně předávaným zkušenostem (naracím), vlivu technologických a komunikačních inovací globalizovaného světa a transnacionálním vztahům.

V úvodu je třeba vyzdvihnout objasnění obecných sociálních pojmů, jako je vystěhovalectví a emigrace a přehled dosavadních perspektiv výzkumu v rámci historických etap od poloviny 19. století do postkomunistické éry. Tato kapitola případně čtenáře, kteří nejsou odborníky v oblasti výzkumu krajanství, stručným způsobem uvádí do problematiky. Následné statě jsou příspěvky několika autorů a pozornost je v nich zaměřena především na aspekty života krajanů, které dosud pod vlivem metodologického nacionalismu reflektovány nebyly.

Metodologický nacionalismus je chápán jako předpoklad, že národ/stát/společnost je přirozenou sociální a politickou formou moderního světa (Wimmer, Glick Schiller 2002a: 302). V dnešní době se kritika tohoto přístupu povětšinou přijímá jako konstitutivní část transnacionálního výzkumného paradigmatu (Szaló, 2009: 49). Analýzy transnacionálních vazeb, které jsou s nástupem nových technologií a globalizovaného světa stále aktuálnější, se pokouší sledovat perspektiva *multi-sited* etnografie. Tento přístup nezdůrazňuje pouze prostorový aspekt výzkumu, ale vyjadřuje nutnost sledovat sociální sítě, směry toků, cirkulace osob a předmětů z perspektivy, že nejsou vázány na jed-

no místo. *Multi-sited* etnografie se vymezuje vůči klasickému *single-site* výzkumu zdůrazněním skutečnosti, že studujeme-li např. nějakou kulturní/sociální formaci, nepřístupujeme k ní jako k fenoménu produkovanému určitým místem, nýbrž jako k součásti světového systému (Marcus, 1995: 99).

Nové perspektivy výzkumu, popsané v knize *Krajané: hledání nových perspektiv* obsahují několik zásadních prvků, ve kterých se kniha odlišuje od předchozích publikací, a to zejména zdůraznění transnacionálních vazeb, upozornění na nové technologie a snahu pohlédnout na pojem krajan jinou optikou. Ve studiu tohoto tématu bývají aplikovány dvě základní konceptuální linie primordialismu a sociálního konstruktivismu.

Autorem úvodní stati recenzované knihy je badatel Marek Jakoubek. Zabývá se výzkumným tématem, které bylo předmětem několika jeho předešlých publikací – krajanovou obcí evangelíků v bulharském Vojvodovu. Vychází ze svých terénních výzkumů provedených v rozmezí let 1997–2014 mezi obyvateli Vojvodova a jejich potomky, kteří žijí na jižní Moravě. Marek Jakoubek se ve stati zamýšlí nad problematikou nacionalizace této religiózní skupiny. V literatuře bylo téma obyvatel Vojvodova doposud nahlíženo z per-

spektivy primordialistického přístupu. Badatel se ve své stati snaží aplikovat odlišný pohled a usiluje o určitou rekonceptualizaci prostřednictvím aplikace sociálně-konstruktivistické perspektivy.

Dalším příspěvkem je studie Nely Králové, která se týká se transnacionálních sítí texaských Čechů. Kvalitativní výzkum byl prováděn jak v okrese Fayette, tak v Čechách v oblasti severovýchodu Moravy, prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, narácí a také prací s prameny. Cílem bylo prozkoumání proměn krajanského vědomí konceptem transnacionální migrace a také konceptem sociální sítě. Nela Králová vyzdvihuje perspektivu *multi-sited* etnografie a nutnost překonání metodologického nacionalismu.

Michal Pavlásek se ve své stati zabývá migrací obyvatel Moravy do Vojvodiny, která je dnes součástí Srbska. Na tomto území se v průběhu 19. století usazovaly rodiny z českých zemí, jimž byly slibovány dobré podmínky pro hospodaření. M. Pavlásek zkoumá evangelickou skupinu žijící v obci Velké Srediště, která na místo přišla v 50. letech 19. století. Snaží se postihnout strategii, kterými zdejší obyvatelé uchovávají historické vědomí – příběh příchodu předků na území dnešního Srbska. Usiluje o narativistický přístup, který je založený na popisu těchto událostí prostřednictvím psaných i ústně sdělených svědectví. Skrze biografie a příběhy sleduje, jakou roli jim samotní aktéři přisuzují a jak tyto příběhy konstruují jejich identitu.

Krajany v oblasti západní Ukrajiny, v oblasti měst Luck, Rivne a Dubno, se zabývá studie Ludka Jirky. Je založena na kvalitativním výzkumu, který byl realizován v letech 2011–2014. V této oblasti se nacházel největší počet tzv. volyňských Čechů. Výzkum byl zaměřen především na mladou generaci a výzkum krajanské identity a jejich reemigračních tendencí. Badatel se zabýval výzkumem vnímání českého původu krajanů v případě reemigrace. Studie byla provedena ve městech s největší koncentrací tzv. volyňských Čechů, ve třech krajanských spolcích. Autor ve svém příspěvku kriticky rozebírá pojem krajan a usiluje o dekonstrukci ideologičnosti minulých prací.

Jiří Tůma se ve svém příspěvku zaměřil na českou menšinu v Chorvatsku, dříve část Rakouského císařství, Slavonii, která se zde vyskytuje od konce 18. století. Zamýšlí se nad důvody, proč u této skupiny osob nedošlo k plné asimilaci. Terénní výzkum proběhl v obci Horní Daruvar, kde se třetina obyvatelstva hlásí k české národnosti. My-

šlenky a úvahy vyjádřené ve studii autora vychází z jeho výzkumu, který potvrdil národní identitu.

Jednotlivé statě publikované v knize *Krajané: hledání nových perspektiv* doplňuje obrazová příloha obsahující dobové i současné fotografie, které nám přibližují atmosféru jednotlivých terénních výzkumů. Po přečtení knihy mohou konstatovat, že kniha působí uceleným a přehledným dojmem, kladně hodnotím stručné uvedení do problematiky v úvodu i novou perspektivu připomínající opomíjené metody výzkumu. Soubor studií je obohaceno a inspirací pro všechny badatele, kteří se budou zabývat prováděním terénních výzkumů s tématem krajanství. ■

Použitá literatura

- MARCUS, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual review of anthropology*, roč. 24/1995, s. 95–117.
- SZALÓ, C. (2009). Transnacionalismus a kritika metodologického nacionalismu. *Sociální studia*, roč. 1, č. 6, s. 49–68.
- WIMMER, A., SCHILLER, GLICK N. (2002). Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences. *Global networks*, roč. 2, č. 4, s. 301–334.

